

Research Article

Received:

9 November 2025

Received in revised form:

8 April 2026

Accepted:

16 April 2026

Warunee Ariyawiriyanan^{1,2,*}, Somchai Maosoongnern², Sirichon Buaboon^{1,2}, Chedsada Mingchai³, Jukkrawut Tunsakul⁴ and Peeradet Tongumpai⁵

¹Department of Materials and metallurgical Engineering, Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thanyaburi District, Pathum Thani Province, 12110 Thailand

²Systems Research and Innovation Development Research Unit, Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thanyaburi District, Pathum Thani Province, 12110 Thailand

³Faculty of Agriculture, Uttaradit Rajabhat University, Muang District, Uttaradit Province, 53000 Thailand

⁴Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Wang Klai Kangwon Campus, Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province, 77110 Thailand

⁵Independent Researcher, Lam Luk Ka District, Pathum Thani Province, 12150 Thailand

*Corresponding author's E-mail: warunee.a@en.rmutt.ac.th

Extended Abstract (1/2)

Background and Rationale: A synthesis of lessons learned from area-based research management between 2007–2019 under the Thailand Research Fund (TRF) reveals that despite generating significant local knowledge, management mechanisms faced major structural constraints. Operations were primarily “project-based,” focusing on immediate fixes or isolated local issues. These projects often prioritized short-term outputs tied to funding cycles, leading to a lack of continuity, poor integration, and an inability to scale up into systemic provincial changes once funding ended. Key challenges included the absence of an “Academic Node” to systematically bridge universities with development partners and a shortage of “Community Innovators” capable of managing innovation independently. This reliance on external researchers resulted in low sustainability and an inability to tangibly reduce inequality.

Objectives: This research aimed to (1) synthesize and design a new area-based research management mechanism that transcends previous structural limitations; (2) analyze the process of driving “Innovation Communities” through the cultivation of community innovators and the application of Appropriate Technology; and (3) extract lessons learned from successful collaborative mechanisms between higher education institutions and local stakeholders under the support of the Program Management Unit for Area-based Development under the research frameworks “Community Innovation for Sustainable Development” and “Learning Innovation Communities” during the period 2021–2024.

Methodology: This research uses a qualitative research methodology based on case study synthesis. Data were collected through document analysis of research project and implementation reports of both the research projects and the coordination unit, data derived from

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Extended Abstract (2/2)

the research monitoring and evaluation process, and synthesized lessons learned from knowledge-exchange and learning processes involving researchers, communities, and relevant stakeholders. All data were subjected to content analysis to identify patterns, mechanisms, and success factors in area-based research management.

Results and Findings: The findings indicate that shifting from “Project Management” to “Area-based Management” enables more efficient research integration. Universities successfully elevated their roles from subject matter experts to “Academic Nodes,” effectively linking local government authorities and the private sector to support research initiatives. Regarding the development of community innovators, the study found that “natural leaders” could be transformed into

innovators with scientific analytical skills. This led to diverse “Community Innovations,” such as smart agriculture, product processing using appropriate technology, and natural resource management aligned with the circular economy. These innovations achieved higher adoption rates than past research because they were co-designed with the community from the outset.

Outcome, Impacts and Sustainability: The research successfully developed high-potential community innovators who serve as vital catalysts for local development beyond the funding period. In terms of impact; target communities reported increased income through reduced production costs and value-added products. Furthermore, the creation of “Learning Spaces” has strengthened communal bonds. The established collaborative mechanisms have been integrated into Local Administrative Organization development plans, ensuring continuous budgetary and personnel support. The most significant shift is the transition from “Recipient Communities” to “Learning Innovation Communities”-self-managing entities capable of navigating future changes and achieving truly sustainable grassroots development in line with the Sustainable Development Goals (SDGs).

Keywords: Research management, Innovation community, Area-based development, Empowerment evaluation, Knowledge management

บทความวิจัย

วันที่รับบทความ:

9 พฤศจิกายน 2568

วันแก้ไขบทความ:

8 เมษายน 2569

วันตอบรับบทความ:

16 เมษายน 2569

วารุณี อริยวิริยะนันท์^{1,2,*} สมชาย เมาสูงเนิน² ศิริชล บัวบุญ^{1,2} เจษฎา มิ่งฉาย³
จักรวาล ตันสกุล⁴ และ พีรเดช ทองอำไพ⁵

¹ภาควิชาวิศวกรรมวัสดุและโลหการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12110

²หน่วยวิจัยเชิงระบบและการพัฒนานวัตกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12110

³คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ 53000

⁴คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77110

⁵นักวิจัยอิสระ อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150

*ผู้เขียนหลัก อีเมล: warunee.a@en.rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม: การบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ในช่วงปี พ.ศ. 2550–2562 ภายใต้บริบทการทำงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีการสร้างองค์ความรู้ในระดับท้องถิ่นจำนวนมาก แต่กลไกการบริหารจัดการเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญ คือ การดำเนินงานในลักษณะโครงการแยกส่วน ซึ่งมุ่งเน้นการตอบโจทย์เฉพาะหน้าหรือประเด็นปัญหาในพื้นที่ งานวิจัยให้ความสำคัญกับผลผลิตตามระยะเวลาการให้ทุนสนับสนุน ทำให้เมื่อสิ้นสุดโครงการ องค์ความรู้หรือเทคโนโลยีเหล่านั้นไม่มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง หรือไม่สามารถขยายผลสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในระดับจังหวัดได้ ปัญหาที่เด่นชัดคือ ขาดกลไกกลางทางวิชาการที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงมหาวิทยาลัยกับภาคีพัฒนาอย่างเป็นระบบ และขาดแคลนนวัตกรรมชุมชนที่มีทักษะในการจัดการนวัตกรรมด้วยตนเอง ทำให้ชุมชนยังคงต้องพึ่งพานักวิจัยจากภายนอก ส่งผลให้ความยั่งยืนของโครงการวิจัยอยู่ในระดับต่ำและไม่สามารถแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม

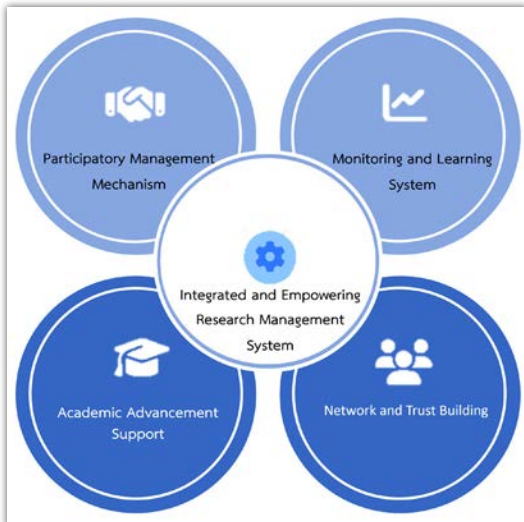
วัตถุประสงค์: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ 1) สังเคราะห์และออกแบบกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่ก้าวข้ามข้อจำกัดเดิม 2) วิเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรมผ่านการสร้างนวัตกรรมชุมชนและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และ 3) ถอดบทเรียนความสำเร็จของการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและภาคีในพื้นที่ ภายใต้กรอบการสนับสนุนของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ในกรอบการวิจัยชุมชนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และชุมชนนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ ระหว่างปี พ.ศ. 2564–2567

วิธีการดำเนินงาน: งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบการสังเคราะห์กรณีศึกษา โดยรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์รายงานผลการดำเนินงานของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ข้อมูลจากกระบวนการติดตามและประเมินผล

คำสำคัญ:

การบริหารจัดการงานวิจัย
ชุมชนนวัตกรรม
การพัฒนาเชิงพื้นที่
การประเมินแบบเสริมพลัง
การจัดการความรู้

บทคัดย่อ (2/2)

โครงการวิจัย และการสังเคราะห์บทเรียนจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง นักวิจัย ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อระบุรูปแบบ กลไก และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่

ผลการดำเนินงาน: กลไกการบริหารโครงการปรับเปลี่ยนเป็นการบริหารพื้นที่ ช่วยให้เกิดการบูรณาการงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น มหาวิทยาลัยสามารถยกระดับ บทบาทจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เป็น กลไกกลางทางวิชาการที่สามารถเชื่อมโยง หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามา สนับสนุนงานวิจัยได้ และ กระบวนการสร้างนวัตกรรมชุมชนสามารถค้นหาและพัฒนาผู้นำตามธรรมชาติให้ กลายเป็นนวัตกรรมที่มีทักษะการวิเคราะห์ปัญหาด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้ เกิดนวัตกรรมชุมชนที่มีความหลากหลาย ดังนี้ การจัดการเกษตรอัจฉริยะ การแปรรูป

ผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ตอบโจทย์เศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งนวัตกรรมเหล่านี้ได้รับการ ยอมรับและนำไปใช้งานจริงเนื่องจากมีการออกแบบร่วมกับคนในพื้นที่ตั้งแต่ต้น

ผลลัพธ์ ผลกระทบ และความยั่งยืน: ด้านผลลัพธ์ งานวิจัยนี้สามารถสร้างนวัตกรรมชุมชนที่มีศักยภาพสูงซึ่งกลายเป็นฟันเฟืองสำคัญในการ ขับเคลื่อนพื้นที่แม่ลั่นสุทธาระยะเวลาการสนับสนุนทุนวิจัย ด้านผลกระทบ ชุมชนเป้าหมายมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิตและการ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้ยังเกิดพื้นที่กลางแห่งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ด้านความยั่งยืน กลไก ความร่วมมือที่จัดตั้งขึ้นได้ถูกผนวกเข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่นของ อบต. ทำให้มีการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือ การเปลี่ยนผ่านจากชุมชนผู้รับความช่วยเหลือสู่ชุมชนนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่สามารถจัดการตนเองและพร้อม รับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างเข้มแข็ง นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในระดับฐานรากอย่างแท้จริง

บทนำ Introduction

การบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based research management) คือ การจัดการกับองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในพื้นที่ เป็นกลไกสำคัญในการตอบสนองต่อปัญหาเชิงโครงสร้างและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ภายใต้บริบทของพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากร งานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based research) จึงมีบทบาทในการสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนและพัฒนาพื้นที่ที่ไม่สามารถอาศัยกลไกภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งได้เพียงลำพัง หากแต่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสร้างความร่วมมือ (Collaboration) ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และภาควิชาการ โดยมีโครงสร้างและกลไกการมีส่วนร่วมที่เอื้อต่อการร่วมกำหนดเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และการขับเคลื่อน จำเป็นต้องบูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์ ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่มีความเข้าใจบริบทพื้นที่อย่างลึกซึ้ง และสามารถทำหน้าที่เป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลง (Change agent) ในการเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้เชิงวิชาการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ซึ่งเรียกว่านวัตกรรมชุมชน โดยบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางทางวิชาการในการผลิต สังเคราะห์ และถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังนวัตกรรมชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ช่วงปี พ.ศ. 2550 – 2562 เป็นยุคบุกเบิกของงานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area Based Collaborative Research: ABC) ภายใต้การบริหารจัดการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หัวใจสำคัญ คือการสร้างการเปลี่ยนแปลงผ่านกลไกความร่วมมือของภาคีพัฒนาในพื้นที่ (Buasai, 2014; Satjawattana, 2017) อย่างไรก็ตาม บทเรียนจากการดำเนินงานในระยะยาวพบว่ากระบวนการดังกล่าวยังประสบปัญหาในระดับโครงสร้างที่สำคัญ คือ การดำเนินงานในรูปแบบโครงการแยกส่วน (Project-based) ขาดกลไกเชื่อมโยงงานวิจัยกับบริบทพื้นที่อย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถสร้างผลกระทบในวงกว้างได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว จึงนำไปสู่การปฏิรูปเชิงโครงสร้างในปี พ.ศ. 2562 โดยมีการจัดตั้งหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยบริหารจัดการทุนวิจัยที่มุ่งเน้นให้เกิดการวิจัยและนวัตกรรมที่ตอบโจทย์และเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 โปรแกรมหลัก คือ 1) นวัตกรรมสำหรับเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม 2) ขจัด

ความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ 3) เมืองน่าอยู่และการกระจายศูนย์กลางความเจริญ ซึ่งภายใต้ทั้ง 3 โปรแกรมนี้ ได้มีการพัฒนากรอบการวิจัยต่าง ๆ ดังนี้ ชุมชนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการในพื้นที่ (Local enterprises) การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ การจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่น ตัวแบบเชิงธุรกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากรองรับการเปลี่ยนแปลงและวิกฤตด้านเศรษฐกิจ การขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองเพื่อกระจายศูนย์กลางความเจริญและลดความเหลื่อมล้ำ และพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Program Management Unit for Area Based Development, 2019)

งานวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2550–2562 สามารถผลิตองค์ความรู้หรือนวัตกรรมได้ในระดับโครงการ แต่ไม่สามารถขยายผลหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องเนื่องจากข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการทุน การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ การติดตามประเมินผลโครงการที่มุ่งเน้นความก้าวหน้าเชิงกิจกรรมมากกว่าการเรียนรู้ และไม่มีพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งความท้าทายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนางานวิจัยรูปแบบใหม่ที่ทำนายกระบวนการวิจัยแบบเดิมของประเทศไทย (Satjawattana, 2017)

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม Former Situation

หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยสนับสนุนโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ภายใต้กรอบการวิจัย ชุมชนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และต่อยอดสู่แนวคิดชุมชนนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ ในช่วงปี พ.ศ. 2563–2567 โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมพร้อมใช้ (Appropriate technology) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตนอย่างสอดคล้องกับบริบทเฉพาะ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การดำเนินงานภายใต้กรอบการวิจัยดังกล่าวครอบคลุมโครงการวิจัยจำนวน 88 ชุดโครงการ 465 โครงการย่อย และ 107 โครงการเดี่ยว ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของฐานทรัพยากรท้องถิ่นทั่วประเทศ ทำให้การบริหารจัดการในเชิงระบบมีความความซับซ้อนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านการกำกับติดตาม และการเชื่อมโยงผลการดำเนินงานของโครงการวิจัยให้สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงพื้นที่และเชิงนโยบายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยการบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยงนักวิจัย ชุมชน และหน่วยงานสนับสนุนทุน โดยมีบทบาทสำคัญในการกำกับ ติดตาม สนับสนุนเชิงกระบวนการ และสังเคราะห์ผลการดำเนินงานของโครงการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเชิงพื้นที่ในระดับภาพรวม (Program Management Unit for Area Based Development, 2020) กลไกดังกล่าวสะท้อนความพยายามเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบบริหารจัดการทุนวิจัยจากระดับโครงการเป็นการบริหารเชิงระบบ (System-level management)

อย่างไรก็ตาม แม้บทบาทของการประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์จะมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ในทางปฏิบัติ งานศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวส่วนใหญ่มักนำเสนอในรูปแบบบทเรียนหรือแนวปฏิบัติที่ดี (Best practices) มากกว่าการศึกษาวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่มุ่งอธิบายกลไก กระบวนการ และเงื่อนไขความสำเร็จของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ขาดองค์ความรู้เชิงวิเคราะห์ที่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่ากลไกบริหารทำงานอย่างไร และปัจจัยใดเอื้อต่อการนำไปสู่ผลลัพธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงตอบคำถามสำคัญว่า กลไกและกระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยลักษณะใดที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ภายใต้บริบทความหลากหลายของพื้นที่ และสามารถสนับสนุนให้โครงการวิจัยจำนวนมากบรรลุผลลัพธ์ร่วมกันในระดับระบบได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบายด้านการบริหารจัดการทุนวิจัยและการพัฒนาพื้นที่ที่ยั่งยืน โดยหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ได้ปรับเป้าหมายการสนับสนุนทุนให้มีลักษณะต่อเนื่องและพัฒนาเป็นระบบ โดยขยายกรอบวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด และกลไกการดำเนินงานให้ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงของบริบทพื้นที่ ดังตารางที่ 1 (Table 1)

การพัฒนารอบทุนวิจัยของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ในช่วงปี พ.ศ. 2563–2567 จากระยะนาร่อง ไปสู่ระยะขยายผล และระยะบูรณาการ มีหัวใจสำคัญคือ การขับเคลื่อนผ่านชุมชนนวัตกรรม ซึ่งหมายถึงชุมชนที่พัฒนาและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงโดยใช้กระบวนการเรียนรู้และนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างยั่งยืน และการพัฒนานวัตกรรมชุมชน ซึ่งหมายถึงแกนนำชาวบ้าน กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม จนสามารถรับและปรับใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบท ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้ รวมทั้งมีทักษะและความสามารถในการจัดการความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาสำคัญในชุมชนได้อย่างยั่งยืน การสนับสนุนทุนของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากการแก้ปัญหาชุมชน ไปสู่การสร้างระบบเรียนรู้

ของชุมชน และเชื่อมโยงสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม การเปลี่ยนผ่านจากชุมชนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สู่ชุมชนนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ สะท้อนถึงพัฒนาการเชิงระบบของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ใน 3 มิติหลักคือ

1. มิติเป้าหมาย (Strategic dimension) จากการสร้างต้นแบบ → การขยายผล → การบูรณาการสู่การเรียนรู้ระดับนโยบาย
2. มิติตัวชี้วัด (Indicator evolution) จากการนับจำนวนชุมชนต้นแบบ → การประเมินคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม และผลลัพธ์เชิงนโยบาย
3. มิติกระบวนการบริหารจัดการ (Process mechanism) จากระบบติดตามเชิงปริมาณ → ระบบบริหารจัดการงานวิจัยแบบเสริมพลัง (Empowerment-based management) ที่มีบทบาทสำคัญในการกำกับ ติดตาม หนุนเสริม และสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อให้แผนงานบรรลุเป้าหมายในแต่ละระยะ

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา เป็นช่วงเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนโครงการบริหารงานวิจัยระดับประเทศ เป็นปีแรก ที่ปรับระบบการบริหารจัดการทุนวิจัยใหม่ โดยเน้นการขับเคลื่อนด้วยโจทย์ใหญ่ของประเทศผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (กองทุน ววน.) ซึ่งมีหน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยทำหน้าที่บริหารจัดการทุนตามกลุ่มเป้าหมายเฉพาะทาง เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม พื้นที่ และความมั่นคง แทนโครงสร้างเดิมที่แยกส่วนกัน ทำให้การวิจัยตอบโจทย์ประเทศชัดเจนขึ้น หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งเป็น 1 ใน 5 หน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัย ได้ก่อตั้งขึ้นและมีการสนับสนุนทุนวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563–2567 ให้กับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานวิจัยกว่า 30 แห่งทั่วประเทศ เพื่อดำเนินโครงการภายใต้กรอบ ชุมชนนวัตกรรมฯ และการขยายผลวิจัยเทคโนโลยีที่เหมาะสม รวม 88 ชุดโครงการ 465 โครงการย่อย และ 107 โครงการเดี่ยว ทำให้มีพื้นที่วิจัยครอบคลุม 1,681 ชุมชน 1,115 ตำบล 402 อำเภอ ใน 65 จังหวัดทั่วประเทศ (Systems Research and Innovation Development Research Unit, 2024) ซึ่งมีพื้นที่วิจัยกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ ส่งผลให้การบริหารจัดการและติดตามความก้าวหน้าต้องอาศัยกลไกกลางที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงข้อมูล ติดตามความคืบหน้า และประสานงานระหว่างนักวิจัยและหน่วยทุนในระดับพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและเกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในชุมชน ดังนั้น หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่จึงได้สนับสนุนทุนโครงการบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยกลางในการกำกับ ติดตาม และหนุนเสริมการดำเนินงานของโครงการวิจัยในระดับพื้นที่ โดยมีบทบาทหลัก 3 ประการ คือ

1. กำกับติดตาม (Monitoring and evaluation) ตรวจสอบ

Table 1 Development of the framework for supporting community innovation research funding for fiscal year 2020–2024

Fiscal year	Research framework	Main objective	Key indicators	Operating characteristics
2020	Innovation communities for sustainable development (Pilot phase)	Creating a model of innovation community that uses science, technology, and innovation to solve local problems	A total of 60 model innovation communities, with at least one set of context-appropriate innovations for each area	Piloted in five regions through collaboration with local universities
2021	Innovation communities for sustainable development (Extended phase)	Scaling up model communities into innovation networks and developing a learning platform	At least 120 innovation community network areas / Development of a Learning and Innovation Platform (LIP)	Initiate the development of an empowerment-based monitoring and evaluation mechanism
2022	Appropriate technology	Promoting the use of technology and innovation to enhance productivity and quality of life at the subdistrict level	A minimum of 100 ready-to-use innovations / More than 2,000 community innovators	Apply the concept of scaling up Appropriate Technology research to strengthen the grassroots economy
2023	Innovation communities for sustainable development (Integration phase)	Developing an area-based research management system and link knowledge to policy formulation	Development of a centralized innovation database platform / More than 3,000 community innovators	Develop a database and a qualitative monitoring system
2024	Learning innovation communities	Strengthening community learning to evolve into learning organizations and support area-based policy development	Establishment of model learning communities / National-level policy recommendations	Synthesize research-based knowledge to create prototypes of area-based policy

ความก้าวหน้าและคุณภาพของการดำเนินงานของแต่ละชุดโครงการ เพื่อให้การใช้ทุนสอดคล้องกับเป้าหมายของกรอบวิจัย

2. ประสานเชื่อมโยง (Coordination) เชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยวิจัย มหาวิทยาลัย ชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและไม่ทำงานซ้ำซ้อน

3. หนุนเสริมเชิงกระบวนการ (Facilitation) สร้างกลไกการเรียนรู้ร่วม การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) และพัฒนาเครื่องมือการติดตามเชิงคุณภาพ เพื่อยกระดับศักยภาพของนักวิจัยและชุมชน

ผลการดำเนินงานตลอดช่วงปีงบประมาณ 2563–2567 แสดงถึงพัฒนาการเชิงระบบของการบริหารทุนวิจัย และการปรับกลยุทธ์การบริหารจัดการให้ตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่มากขึ้น ดังตารางที่ 2 (Table 2) การดำเนินงานของโครงการวิจัยที่ครอบคลุมพื้นที่มากถึง 65 จังหวัดทั่วประเทศ ดังภาพที่ 1 (Figure 1) สะท้อนถึงความเข้มแข็งของการทำงานเชิงพื้นที่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้โครงการบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ มีบทบาทสำคัญในการทำให้ระบบทุนวิจัยเชิงพื้นที่สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับ และขับเคลื่อนผลลัพธ์ของงานวิจัยให้เกิดประโยชน์จริงในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย Pathways of Change and Acceptance in the Target Community

การศึกษากลไกและกระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ภายใต้กรอบการสนับสนุนทุนของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบการสังเคราะห์กรณีศึกษาเชิงพื้นที่ ครอบคลุมช่วงปี พ.ศ. 2564–2567 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่เชิงระบบ อธิบายผลลัพธ์และผลกระทบเชิงพื้นที่ ที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนและระดับนักวิจัย โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยใน 3 มิติหลัก ได้แก่

1. การเสริมพลังและยกระดับศักยภาพนักวิจัย (Empowerment) เพื่อสนับสนุนให้นักวิจัยสามารถทำงานร่วมกับชุมชนในฐานะผู้ร่วมพัฒนา (Co-developer) มากกว่าบทบาทผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้

2. การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วม (Co-learning space) ผ่าน

Table 2 Overview of the research implementation framework for Innovation Communities and Appropriate Technology in fiscal year 2020–2024

Fiscal year	Implementation approach	Number of project sets / Sub-projects	Operating area (province/ subdistrict)	Key outputs /Outcomes	Role of the research coordination and management team
2020	The innovation community research framework is being launched to create a model for community development through innovation	22 main project sets / 195 sub-projects	28 provinces / 292 subdistricts	The model of an innovation community at the subdistrict level has been developed	Establishing an initial monitoring and control system
2021	Expanding the prototype to develop a Learning and Innovation Platform (LIP)	15 main project sets / 125 sub-projects	21 provinces / 180 subdistricts	The LIP tool and monitoring system have been developed	Monitoring, coordinating, and supporting learning exchange platforms
2022	Further strengthen and sustainably expand participatory community development in economic, social, and environmental dimensions through subdistrict-level area development mechanisms	17 main project sets / 61 sub-projects	16 provinces / 188 subdistricts	177 ready-to-use innovations were created, and there were 1,036 community innovators	Monitoring the impact and link it to further development projects
2023	– Initiate a research framework of Appropriate technology – Development of a model for creating community innovators and measuring levels 1–4 – Development of a central data-base platform	17 main project sets / 45 sub-projects / 38 individual projects	26 provinces / 315 subdistricts	193 ready-to-use innovations were created, along with 3,218 community innovators	Driving an empowering monitoring and evaluation system
2024	Knowledge management and disseminating appropriate technology through the Rajabhat University and Rajamangala University of Technology networks	18 main project sets / 41 sub-projects / 69 individual projects	60 provinces	A total of 315 ready-to-use innovations were created, along with 7,065 community innovators and a national-level database	Serving as a central hub for knowledge management and systematically drives the creation of learning and the dissemination of research

แพลตฟอร์มการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Platform: LIP) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมพร้อมใช้ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพื้นที่ ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะสำคัญ เกิดเป็นนวัตกรรมชุมชน

3. การขับเคลื่อนองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่การปฏิบัติ (Translational research) ผ่านระบบการติดตาม ประเมินผล และการจัดการความรู้ ที่เชื่อมโยงผลการดำเนินงานในระดับโครงการไปสู่การขยายผลในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย

กรอบการวิเคราะห์ที่มีเป้าหมายเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทและเงื่อนไขความสำเร็จของกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูล

เชิงนโยบายสำหรับการออกแบบและพัฒนาระบบบริหารจัดการทุนวิจัยที่สนับสนุนการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

พื้นที่การศึกษาของงานวิจัยนี้ครอบคลุมเครือข่ายโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ภายใต้กรอบการสนับสนุนทุนของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ในกรอบชุมชนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และชุมชนนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ระหว่างปี พ.ศ. 2564–2567 ซึ่งเป็นลักษณะการวิจัยแบบหลายพื้นที่ (Multi-site area-based research) โดยมีโครงการบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ทำหน้าที่เป็นหน่วยวิเคราะห์หลัก เนื่องจากเป็นกลไกกลางที่เชื่อมโยงการดำเนินงานของนักวิจัยชุมชน และหน่วยงานสนับสนุนทุนเข้าด้วยกัน

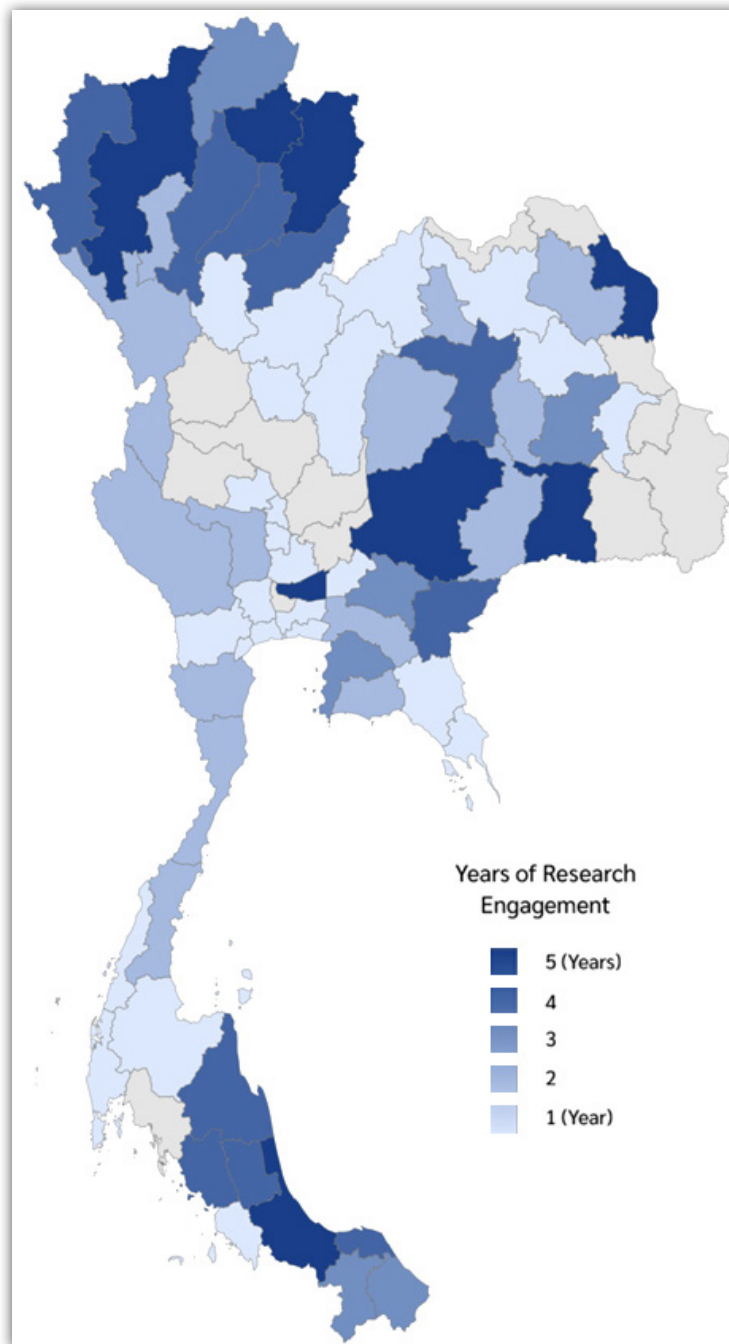

Figure 1 Spatial coverage and duration of research engagement across 65 provinces in Thailand

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการจากหลายแหล่ง เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการวิจัย ดังนี้ พ.ศ. 2564 จำนวน 15 ชุดโครงการ พ.ศ. 2565 จำนวน 17 ชุดโครงการ และโครงการเดี่ยว จำนวน 38 โครงการ พ.ศ. 2566 จำนวน 18 ชุดโครงการ พ.ศ. 2567 จำนวน 17 ชุดโครงการ และรายงานวิจัยโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ฯ ในปีงบประมาณ 2564–2567 (Ariyawiriyanan et al., 2024; 2025a; 2025b; 2026) (2) ข้อมูลจากกระบวนการติดตาม

และประเมินผลโครงการวิจัยในแต่ละระยะ ได้แก่ ระยะ 3 เดือน ระยะ 6 เดือน ระยะ 9 เดือน และ ระยะ 12 เดือน และ (3) การสังเคราะห์บทเรียนจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเวทีสะท้อนผลการดำเนินงานระหว่างนักวิจัย ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อมูลทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อระบุรูปแบบกลไก และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ

การบริหารจัดการงานวิจัยภายใต้กรอบชุมชนนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความซับซ้อนและแตกต่างจากการ

บริหารทุนวิจัยทั่วไป เนื่องจากการดำเนินงานในพื้นที่จริงที่มีบริบทหลากหลาย ทั้งด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้น โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ได้ออกแบบการบริหารโดยใช้ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยแบบบูรณาการ (Integrated research management system) ที่เน้นการติดตาม ประเมินผล และหนุนเสริมเชิงกระบวนการ เพื่อให้โครงการวิจัยบรรลุเป้าหมาย และเกิดผลลัพธ์เชิงพื้นที่และทางวิชาการอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ดังภาพที่ 2 (Figure 2) ดังนี้

1. กลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory management mechanism)

โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ดำเนินงานภายใต้หลัก ร่วมคิด (Co-thinking) ร่วมทำ (Co-working) และร่วมเรียนรู้และถอดบทเรียน (Co-learning) โดยแบ่งบทบาทการบริหารเป็น 3 ระดับ ได้แก่

- **ระดับยุทธศาสตร์** คณะกรรมการพิจารณา ติดตาม และประเมินผล วางทิศทางและประเมินผลทั้งระดับโครงการและภาพรวมของแผนงาน ซึ่งบทบาทของคณะกรรมการในระดับยุทธศาสตร์สะท้อนแนวคิดการกำกับดูแลที่อิงหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-informed governance) ที่ใช้ข้อมูลจากการติดตามและประเมินผลประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย

- **ระดับปฏิบัติการ** โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ทำหน้าที่ติดตาม สนับสนุน และออกแบบกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย หน่วยงาน และชุมชนในแต่ละพื้นที่ โดยบทบาทของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ในระดับปฏิบัติสะท้อนแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ (Community of practice) ที่เน้นการอำนวยความสะดวกและการเรียนรู้ร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

- **ระดับพื้นที่** นักวิจัยและภาคีท้องถิ่นร่วมกันดำเนินกิจกรรมการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่

2. การพัฒนาเครื่องมือและกระบวนการติดตามผล (Monitoring and learning system)

โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ พัฒนาวงจรการติดตามและการเรียนรู้ร่วม ที่เรียกว่า EP-series เพื่อกำกับและหนุนเสริมการดำเนินงานของนักวิจัยในทุกระยะ ดังตารางที่ 3 (Table 3)

การติดตามระยะ 3 (หรือ 2) เดือน 6 เดือน 9 เดือน และ 12 เดือน ใช้เครื่องมือประเมินแต่ละชุดที่ได้รับการออกแบบตามแนวคิดการประเมินผลแบบเสริมพลังที่มุ่งเสริมพลังให้นักวิจัยมากกว่าการตรวจสอบ ทำให้ระบบติดตามเป็นกระบวนการเรียนรู้

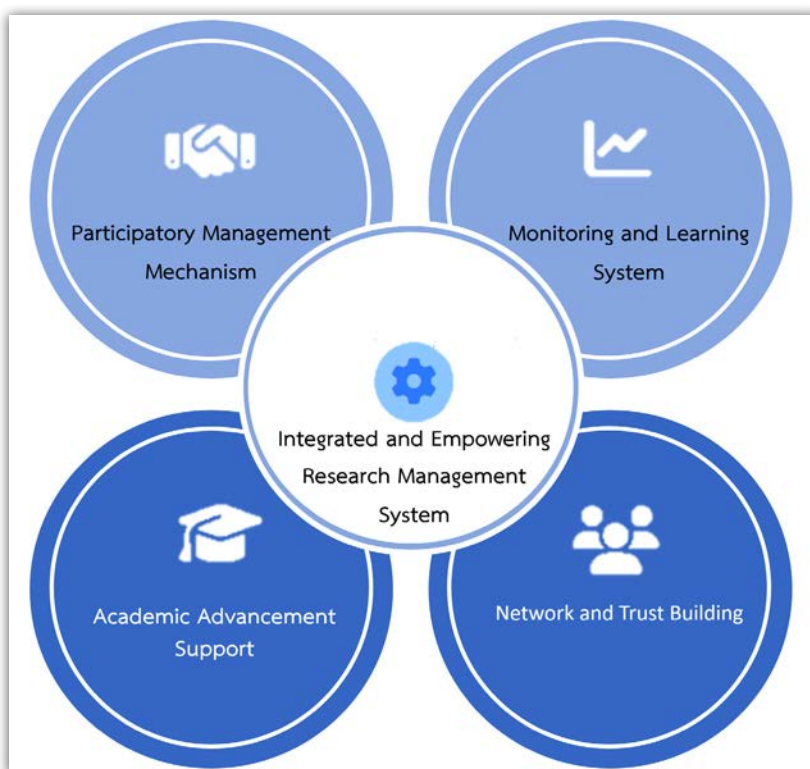

Figure 2 Processes of Integrated research management system

และพัฒนาร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับหน่วยทุน ไม่ใช้การประเมินในลักษณะควบคุม

3. การหนุนเสริมให้นักวิจัยมีความก้าวหน้าในสายวิชาการ (Academic advancement support)

โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ดำเนินกิจกรรมหนุนเสริมเพื่อยกระดับศักยภาพนักวิจัยให้สามารถพัฒนางานวิจัยเชิงพื้นที่ให้ก้าวสู่ผลงานวิชาการคุณภาพสูง โดยมีกลไกหลัก 3 ด้าน คือ

- **การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)** จัดอบรมการเขียนรายงานวิจัยในลักษณะผลงานวิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม และการยกระดับงานวิจัยสู่การเขียนบทความตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาบทความและการบริหารงานวิจัย

- **ระบบโค้ชวิจัย (Research coaching)** คณะผู้ทรงคุณวุฒิทำหน้าที่เป็นโค้ชวิจัย ให้คำปรึกษาเชิงกระบวนการ เช่น การสกัดโจทย์วิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ และการจัดทำต้นฉบับบทความวิชาการ

- **การสนับสนุนการยื่นตำแหน่งทางวิชาการ (Academic pathway)** สนับสนุนนักวิจัยที่เข้าร่วมโครงการให้สามารถนำผลงานวิจัยเชิงพื้นที่ไปใช้ประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการสายรับใช้สังคม (Academic service track) ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ของการยกระดับคุณภาพนักวิจัยไทยให้สอดคล้องกับพันธกิจเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัย

ผลจากการหนุนเสริมดังกล่าว ทำให้มีผลงานบทความของนักวิจัยได้รับการตอบรับให้ตีพิมพ์ในวารสารทั้งในประเทศและ

ต่างประเทศกว่า 30 บทความในฐานข้อมูล ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของระบบการบริหารจัดการเชิงพัฒนาที่เน้นการยกระดับนักวิจัยควบคู่กับคุณภาพงานวิจัย

4. การสร้างการยอมรับและเครือข่ายวิจัยเชิงพื้นที่ (Network and trust building)

การบริหารงานเชิงกระบวนการและการสนับสนุนทางวิชาการที่ต่อเนื่อง ทำให้เกิดความไว้วางใจและการยอมรับจากนักวิจัยทั่วประเทศ โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ได้พยายามสร้างเครือข่ายนักวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อเป็นกลไกเชื่อมโยงนักวิจัยและชุมชนให้ทำงานต่อเนื่องหลังสิ้นสุดทุน โดยเน้นแนวคิดจากงานวิจัยสู่การพัฒนา และจากการพัฒนาสู่ความยั่งยืน (From research to development, from development to sustainability) อย่างไรก็ตาม ความไว้วางใจและการยอมรับดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เป็นผลจากกระบวนการบริหารจัดการที่โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งสามารถอธิบายข้อดีและปัจจัยแห่งความสำเร็จของแต่ละกระบวนการได้ดังนี้

- **การบริหารแบบหนุนเสริม ไม่ใช่ควบคุม (Facilitative rather than controlling approach)** หนึ่งในจุดแข็งของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ คือ การเปลี่ยนบทบาทจากผู้ตรวจสอบงานวิจัย มาเป็นผู้หนุนเสริมกระบวนการ โดยเน้นการทำงานแบบ แบบหนุนเสริมกระบวนการ (Facilitation) มากกว่าการกำกับควบคุม (Supervision) ทำให้นักวิจัยรู้สึกได้รับการสนับสนุน ไม่ถูกควบคุม ส่งผลให้เกิดบรรยากาศ

Table 3 EP-series for mid-stream research management

EP-series	Activity	Operation
EPO1	Meet & Share	Building a shared understanding between PMU A, the Research Coordination and Management Team for Research Utilization, and researchers regarding the project's direction and objectives.
EPO2	Inception report	Preliminary monitoring research progress at the initial stage (3 or 2 month), using assessment tools that comprehensively examine the analysis of communities' real needs and the appropriateness of innovations and/or technologies to be applied in addressing problems or creating opportunities for communities.
EPO3	Progress report	Six-month progress monitoring using progress assessment tools developed by the Research Coordination and Management Team for Research Utilization to analyze both quantitative and qualitative performance outputs.
EPO4	Site visit	Field-based monitoring of on-site implementation and learning-oriented dialogue with communities and researchers.
EPO5	Final report evaluation	Evaluating the final report (12 month) using performance assessment tools that comprehensively cover academic quality, area-based outcomes, and the potential for scaling up research results.

การทำงานร่วมกันอย่างไว้วางใจ นักวิจัยมีอิสระในการออกแบบกระบวนการวิจัยที่เหมาะสมกับพื้นที่ ขณะเดียวกันยังได้รับคำปรึกษาเชิงเทคนิคอย่างใกล้ชิดจากโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ผลลัพธ์ที่ได้คือ เกิดความสัมพันธ์เชิงบวกและการสื่อสารที่เปิดเผยระหว่างนักวิจัยและหน่วยงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความไว้วางใจเชิงสถาบัน

- **การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วม (Learning and Innovation Platform: LIP)** แพลตฟอร์มการเรียนรู้ (LIP) ที่โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ พัฒนาขึ้นทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาการที่นักวิจัยสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหา และแนวทางแก้ไขร่วมกันได้อย่างเสรี ทำให้นักวิจัยไม่รู้สึกโดดเดี่ยวในการทำงานเชิงพื้นที่ และสามารถเรียนรู้จากกรณีศึกษาจริงของโครงการอื่น เกิดการสร้างชุมชนนวัตกรรมที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมในพื้นที่และต่างพื้นที่

- **เครื่องมือติดตามประเมินผลแบบเสริมพลัง (Empowerment evaluation tools)** โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ได้พัฒนาเครื่องมือประเมินรายงานการวิจัยเบื้องต้น (Inception report) รายงานความก้าวหน้า (Progress report) และรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final report) ในรูปแบบที่เน้นการสะท้อนผลและการพัฒนามากกว่าการตัดสินผล นักวิจัยรู้สึกว่าการประเมินเป็นโอกาสในการพัฒนา ไม่ใช่อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัย ทำให้เกิดการยอมรับในบทบาทของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ว่าเป็นผู้ร่วมเรียนรู้มากกว่าผู้กำหนด ซึ่งช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจระยะยาว

- **การสนับสนุนเชิงวิชาการต่อเนื่อง (Continuous academic support)** โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติการ การโค้ชวิจัยรายบุคคล และการให้คำแนะนำในการจัดทำบทความวิชาการเพื่อการตีพิมพ์ นักวิจัยได้รับโอกาสในการต่อยอดผลงานเชิงพื้นที่ให้กลายเป็นองค์ความรู้เชิงวิชาการ ซึ่งเป็นแรงจูงใจเชิงบวก ผลลัพธ์ที่ได้คือ นักวิจัยมีความภาคภูมิใจในผลงานและเห็นคุณค่าของการร่วมมือกับโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ในระยะยาว

- **การสื่อสารที่เปิดเผยและการตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Open and responsive communication)** การมีช่องทางสื่อสารหลากหลายรูปแบบทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เช่น กลุ่มไลน์นักวิจัย การประชุมออนไลน์รายเดือน และระบบฐานข้อมูลกลาง ช่วยให้เกิดการตอบสนองต่อปัญหาอย่างรวดเร็ว ลดช่องว่างระหว่างนักวิจัยกับหน่วยงาน สร้างความรู้สึกอยู่ใกล้กัน ผลลัพธ์คือความไว้วางใจซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของนักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนอย่างทันท่วงทีและจริงจัง

- **การสร้างเครือข่ายวิจัยเชิงพื้นที่ (Community-based research network)** การรวมกลุ่มนักวิจัยจากทุกภูมิภาคที่ได้รับทุนจากหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ช่วยให้เกิดการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการต่อยอดผลงานข้ามพื้นที่ สร้างทุนทางสังคมและทุนทางความรู้ให้กับระบบวิจัยไทย ทำให้เครือข่ายกลายเป็นกลไกสำคัญในการคงอยู่ของระบบนิเวศวิจัยเชิงพื้นที่ แม้สิ้นสุดทุน

เมื่อพิจารณาภาพรวมของทั้ง 4 กลไก พบว่ากลไกเหล่านี้เชื่อมโยงกันเป็นระบบ การบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่เน้นการหนุนเสริม การเรียนรู้ และการสร้างความไว้วางใจเชิงสถาบัน ระบบดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการวิจัยจำนวนมากสามารถบรรลุผลลัพธ์ร่วมกันได้ แม้จะดำเนินงานในบริบทพื้นที่ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ Relevant Knowledge and Expertise

การบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based research management)

การบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่จำเป็นต้องเข้าใจพลวัตของพื้นที่ และกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้การบริหารทุนสามารถตอบสนองต่อบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Porter & Kramer (2011) ที่เสนอว่า การพัฒนาเชิงพื้นที่ต้องบูรณาการการสร้างคุณค่าร่วมระหว่างภาควิชาการกับภาคประชาชน การประยุกต์ใช้แนวทางนี้สะท้อนในงานวิจัยของ Na Ranong et al. (2020) ซึ่งระบุว่าความสำเร็จของการบริหารโครงการเชิงพื้นที่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น และการสื่อสารข้ามระดับระหว่างชุมชนกับผู้กำหนดนโยบาย ในบริบทงานวิจัยเชิงพื้นที่ โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ จึงต้องมีความรู้ด้านการออกแบบระบบติดตามที่ยืดหยุ่น และการประเมินผลลัพธ์ข้ามพื้นที่ เพื่อให้โครงการวิจัยกว่า 200 โครงการทั่วประเทศสามารถเชื่อมโยงเป้าหมายร่วมได้อย่างเป็นระบบ

เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา (Technology and innovation for development)

องค์ความรู้ด้านการจัดการเทคโนโลยีในชุมชน และขับเคลื่อนองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่การปฏิบัติ (Becerra-Encinales et al., 2024) สัมพันธ์กับแนวคิดของ Laranja et al. (2008) ที่ชี้ว่าความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีไปใช้ในชุมชนขึ้นอยู่กับ การแปลงเทคโนโลยีให้เข้ากับทุนทางสังคมของพื้นที่ ซึ่งการประเมินเทคโนโลยีและออกแบบแผนขยายผล ต้องบูรณาการองค์ความรู้

จากมหาวิทยาลัย ภาคเอกชน และเครือข่ายนวัตกรรมชุมชน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งเชิงเศรษฐกิจและเชิงสังคม สอดคล้องกับกรณีศึกษาของ Boonlertnirun et al. (2018) ที่แสดงให้เห็นว่าการเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับชุมชนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและลดต้นทุนการผลิตได้จริงในระดับตำบล

การจัดการความรู้และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ (Knowledge management and learning platform)

การจัดการความรู้เป็นกลไกสำคัญที่ใช้ในการรวบรวมสังเคราะห์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงานของโครงการวิจัยจากทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์ใช้กระบวนการเก็บเกี่ยวองค์ความรู้ ซึ่งเป็นแนวทางในการดึงความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของนักวิจัยและชุมชน เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงระบบ กระบวนการนี้ช่วยให้ข้อมูลจากการดำเนินงานไม่สูญหายไปกับบุคคล แต่กลายเป็นสินทรัพย์ความรู้ขององค์กรและชุมชนในระยะยาว (Serrat, 2017)

แพลตฟอร์มการเรียนรู้ (LIP) ที่พัฒนาโดยหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลักดังนี้

1. ผู้จัดการหรือผู้อำนวยการแพลตฟอร์ม (Platform admin) ทำหน้าที่ออกแบบและจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งมักจะเป็นนักวิจัยหรือวิทยากรกระบวนการ
2. เป้าหมายการเรียนรู้ (Learning goals) กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนว่าชุมชนต้องการบรรลุผลลัพธ์อะไรจากการเรียนรู้
3. พื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน (Learning space) พื้นที่สำหรับการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนร่วมกัน ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งในพื้นที่จริงหรือผ่านช่องทางออนไลน์
4. กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning activities) ชุดกระบวนการและเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดและจัดการองค์ความรู้
5. องค์ความรู้ (Knowledge) เทคโนโลยีและนวัตกรรมพร้อมใช้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ของชุมชน
6. ผู้เรียนรู้และผู้ถ่ายทอดความรู้ (Learners and transferors) กลุ่มเป้าหมายในชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้ และผู้เชี่ยวชาญหรือนวัตกรรมที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี

แพลตฟอร์มการเรียนรู้ (LIP) เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ระหว่างนักวิจัยกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nonaka & Takeuchi (1995) ที่มองว่าองค์ความรู้ใหม่เกิดจากการแลกเปลี่ยน และการทำให้ชัดเจน โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ จึงต้องมีความเชี่ยวชาญในการออกแบบกระบวนการจัดการความรู้ ตั้งแต่การจัดเก็บบทเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนถึงการแปลงเป็นฐานข้อมูล

กลางที่เชื่อมโยงกับระบบติดตามผลของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ Mingchai et al. (2020) ที่พบว่าแพลตฟอร์มกลางที่เชื่อมโยงข้อมูลเชิงพื้นที่ ช่วยลดความซ้ำซ้อนของโครงการ และเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจเชิงบริหารได้กว่าร้อยละ 30

การประเมินวัดระดับนวัตกรรมชุมชน (Community innovators evaluation)

ในปี พ.ศ. 2566 โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ฯ ร่วมกับคณะกรรมการพิจารณาติดตามและประเมินผล กรอบการวิจัยชุมชนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ร่วมกันพัฒนาเกณฑ์การวัดระดับนวัตกรรมชุมชน โดยจำแนกนวัตกรรมชุมชนออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้ ระดับ 4 เป็นระดับสูงสุด และระดับ 1 เป็นระดับเริ่มต้น และกำหนดเกณฑ์การวัดระดับของนวัตกรรมชุมชนแบ่งออกเป็น 3 มิติ โดยมีตัวชี้วัดในการประเมินผลสมรรถนะในด้านต่าง ๆ ดังนี้ เครือข่ายความร่วมมือ ความรู้และเทคโนโลยี และการจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ตัวชี้วัดในการประเมินผลของนวัตกรรมชุมชนในแต่ละระดับ (Ariyawiriyanan et al., 2025a; Satjawattana et al., 2023) ดังตารางที่ 4 (Table 4)

การติดตามและประเมินผลแบบเสริมพลัง (Empowerment evaluation and reflective monitoring)

แนวคิดการประเมินผลแบบเสริมพลังของ Fetterman (2017) ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างกระบวนการประเมินที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัยมากกว่าการควบคุม เพื่อสะท้อนผลลัพธ์และแนวทางพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แนวทางนี้สอดคล้องกับ Patton (2011) ที่เสนอว่า การประเมินแบบพัฒนาเป็นเครื่องมือสำคัญของโครงการที่ต้องปรับตัวตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งตรงกับธรรมชาติของการวิจัยเชิงพื้นที่ของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่

การสังเคราะห์เชิงนโยบายและการขับเคลื่อนผลลัพธ์ (Policy integration and knowledge translation)

แผนงานชุมชนนวัตกรรมฯ ปี พ.ศ. 2567 หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่มุ่งเน้นการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายจากผลลัพธ์ของโครงการ โดยอาศัยแนวทางของ Boaz et al. (2019) ที่อธิบายว่า การแปลความรู้สู่นโยบายจำเป็นต้องใช้ผู้ประสานงานที่มีทั้งความเข้าใจเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ฯ จึงต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่และผลกระทบของนวัตกรรม สังเคราะห์องค์ความรู้ให้กลายเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย และถ่ายทอดผลลัพธ์สู่ระดับประเทศในรูปแบบที่เข้าใจง่ายต่อผู้กำหนดนโยบาย

Table 4 Indicators for evaluating the performance of community innovators at each level

Level/ Dimension	Cooperation network	Knowledge and technology	Organizing community learning processes
4 (Highest)	Level 3 + Mobilize external resources (people, funding, materials, and facilities)	Able to identify knowledge and technologies and create innovations	Level 3 + Able to build teams and nurture the next generation
3	Level 2 + Coordinate with external partners and stakeholders to achieve tangible collaboration	Capable of transferring technology to others	Level 2 + Able to establish a Learning and Innovation Platform (LIP) with regular community learning spaces
2	Level 1 + Mobilize local resources (people, funding, materials, and facilities) at the subdistrict level	Adopt and adapt technology in alignment with their existing local wisdom	Level 1 + act as a learning facilitator
1 (Beginner)	Coordinate across sectors and stakeholders at the subdistrict level, fostering collaborative partnerships	Possess and apply their own local wisdom	Organize learning activities

ความรู้และความเชี่ยวชาญที่โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ใช้ในการบริหารจัดการงานวิจัยระหว่างปี พ.ศ. 2563–2567 ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงทักษะเชิงบริหาร แต่เป็นความรู้เชิงบูรณาการที่ผสมผสานองค์ความรู้จากศาสตร์การจัดการงานวิจัย การจัดการนวัตกรรม การเรียนรู้ขององค์กร และการวิเคราะห์เชิงนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการบริหารงานวิจัยในระดับสากล (OECD, 2021) ดังนั้น หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่จึงถือเป็นกรณีศึกษาที่ชัดเจนของระบบบริหารจัดการทุนวิจัยแบบเสริมพลังที่สามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่าง วิทยาศาสตร์ – สังคม – ชุมชน – นโยบาย ได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

สถานการณ์ใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม New Situation After Change

การเสริมพลังและการยกระดับนักวิจัยสู่ผู้ร่วมพัฒนา
กระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนบทบาทของนักวิจัยจากการเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้ร่วมพัฒนา รวมถึงการเป็นนายสถานีที่ทำหน้าที่จัดการกระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่ร่วมกับชุมชน ซึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยในการเสริมพลังคือ การสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาการ ทั้งการสนับสนุนให้นักวิจัยเขียนบทความวิชาการ และการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในตำแหน่งวิชาการสายรับใช้สังคมและท้องถิ่น ซึ่งทำให้นักวิจัยมีความมั่นใจในวิชาชีพและมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยที่ตอบโจทย์พื้นที่อย่างแท้จริง ผลที่เกิดขึ้นช่วยให้นักวิจัยพัฒนาแนวคิดวิจัยเชิงพื้นที่ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและ

ศักยภาพร่วมกับชุมชนได้อย่างแม่นยำ นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ชุมชนพร้อมเป็นเจ้าของร่วมกัน และสามารถแก้ปัญหาและเสริมศักยภาพของชุมชนได้อย่างแท้จริง

การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วมผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้และนวัตกรรม

แพลตฟอร์มการเรียนรู้และนวัตกรรม (LIP) ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาการที่นักวิจัยและชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกัน ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้จากงานวิจัยและภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดเป็นนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นยังเป็นฐานในการสร้างนวัตกรรมชุมชนที่มีทักษะใน 3 มิติ ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือ ความรู้และเทคโนโลยี และการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจากการดำเนินงานพบว่า แพลตฟอร์มการเรียนรู้และนวัตกรรม (LIP) สามารถยกระดับความพร้อมทางสังคม (Societal readiness level: SRL) ของชุมชน จากระดับการรับรู้เบื้องต้นไปสู่ระดับที่ชุมชนสามารถจัดการตนเองและขยายผลนวัตกรรมได้เองอย่างยั่งยืน รวมทั้งยังช่วยยกระดับทักษะความสามารถของนวัตกรรมชุมชนให้พัฒนาขึ้นจนสามารถเป็นนายสถานีที่ทำหน้าที่จัดการกระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่แทนนักวิจัยได้ และเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเมื่อโครงการวิจัยสิ้นสุดและนักวิจัยถอนตัวออกไป

การขับเคลื่อนงานวิจัยสู่การปฏิบัติและการขยายผลสู่นโยบาย

ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยวงกลไกการติดตามและประเมินผลแบบเสริมพลัง การจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ใช้เครื่องมือประเมินผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ เช่น มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) และอัตราผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ที่ช่วยสะท้อนความคุ้มค่าของการลงทุนวิจัยในเชิงประจักษ์ รวมทั้งการรวบรวม

ผลผลิตจากงานวิจัยไว้ในแพลตฟอร์มฐานข้อมูลกลาง ทั้งนวัตกรรมและเทคโนโลยี และนวัตกรรมชุมชน ทำให้เกิดวงจรการเรียนรู้เชิงนโยบายที่ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถนำรูปแบบความสำเร็จไปขยายผลเป็นมาตรฐานการพัฒนาพื้นที่ในระดับประเทศได้ การขับเคลื่อนนี้ทำให้งานวิจัยไม่หยุดอยู่เพียงรายงาน แต่ถูกนำไปใช้ประโยชน์จริงผ่านกระบวนการวิจัยต่อยอด ผลจากกระบวนการวิจัยต่อยอดทำให้เกิดการสนับสนุนเชิงนโยบาย เกิดเป็นแผนงานเป้าหมายสำคัญ และหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ได้พัฒนาเป็นกรอบการวิจัยการขยายผลวิจัยเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก สนับสนุนทุนวิจัยสำหรับการขยายผลวิจัยในปี พ.ศ. 2568–2569 และในปีต่อ ๆ ไป

ผลการวิจัยช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของระบบการบริหารจัดการงานวิจัยในฐานะกลไกเชิงระบบของการวิจัยเชิงพื้นที่ โดยชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการขับเคลื่อนงานวิจัยมิได้ขึ้นอยู่กับกรอบการออกแบรายโครงการ หากแต่ขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และการปรับตัวในบริบทพื้นที่ที่หลากหลาย ผลที่ได้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการแบบเสริมพลัง ซึ่งมองว่าการติดตามและประเมินผลควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการควบคุม การประยุกต์ใช้ระบบ EP-series แสดงให้เห็นว่าการประเมินแบบเสริมพลังสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของนักวิจัยและชุมชนควบคู่ไปกับการบรรลุเป้าหมายของแผนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ บทบาทของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ในฐานะกลไกกลางยังสะท้อนแนวคิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่เน้นการสร้างควมไว้วางใจเชิงสถาบันและทุนทางสังคม การบริหารจัดการในลักษณะนี้ช่วยเชื่อมโยงกรอบนโยบายระดับระบบกับการปฏิบัติในพื้นที่ และเอื้อให้เกิดความร่วมมือระยะยาวระหว่างนักวิจัย ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในมิติของการวิจัยเชิงพื้นที่ เป็นการยืนยันว่า การบริหารจัดการงานวิจัยในลักษณะหลายพื้นที่จำเป็นต้องใช้กลไกที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวตามบริบทเฉพาะของพื้นที่ มากกว่าการใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด การค้นพบนี้สนับสนุนด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ ที่เน้นการเชื่อมโยงการทำงานในระดับพื้นที่กับระดับระบบอย่างมีพลวัต

ผลกระทบและความยั่งยืนของ การเปลี่ยนแปลง Effects and Long Term Sustainability of Change

การบริหารจัดการงานวิจัยทั่วประเทศก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายระดับ ทั้งระดับชุมชน นักวิจัย และระบบ

บริหารจัดการทุน โดยมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน (Community level outcomes)

การบริหารจัดการโครงการวิจัยที่กระจายทั่วประเทศทำให้เกิดชุมชนนวัตกรรมกว่า 1,600 ชุมชน ครอบคลุมมากกว่า 1,100 ตำบล 400 อำเภอ ใน 65 จังหวัดทั่วประเทศ การดำเนินงานในระดับพื้นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 มิติหลัก ได้แก่

มิติการเรียนรู้และทักษะการจัดการ ชุมชนมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และดำเนินการแก้ไขด้วยตนเองผ่านกระบวนการ แพลตฟอร์มการเรียนรู้และนวัตกรรม (LIP)

มิติเศรษฐกิจ นวัตกรรมกระบวนการที่ช่วยเพิ่มมูลค่าผลผลิต และสร้างรายได้เพิ่มให้กับเกษตรกร เช่น โครงการนวัตกรรมการจัดการมะม่วงหิมพานต์คุณภาพเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก ที่จังหวัดอุดรดิตถ์ สามารถเพิ่มผลผลิตมะม่วงหิมพานต์ได้ร้อยละ 114–429 เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรได้ร้อยละ 127–442 (Sangmanee et al., 2026)

มิติสังคมและสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มของประชาชนในการพัฒนานวัตกรรม เช่น การจัดการไฟฟ้า การจัดการน้ำ การเกษตรปลอดภัย การจัดการขยะ และการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน เช่น โครงการนวัตกรรมการจัดการความชื้นในป่าชุมชนรองรับอุบัติภัยธรรมชาติบนทฤษฎีป่าเปียก เปียก บ้อง ป่า Sandbox โดยความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ที่จังหวัดอุดรดิตถ์ (Pantamanatsopa et al., 2026) และโครงการเมืองน่าสะอาด: ระบบการจัดการผลพลอยได้จากการเกษตรและขยะเปียกในชุมชนจังหวัดน่าน เพื่อสร้างโอกาสด้านอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ประดู่หางดำและหนอนแมลงทอดที่จังหวัดน่าน (Phimolsiripol et al., 2024)

ผลลัพธ์เหล่านี้สะท้อนว่าการบริหารจัดการเชิงกระบวนการของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ มีส่วนช่วยให้ชุมชนเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับ เป็นผู้ร่วมสร้างของการพัฒนาอย่างแท้จริง นำไปสู่ความเข้มแข็งของทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากร และพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องโดยไม่ต้องพึ่งพาโครงการภายนอกมากนัก

2. การเปลี่ยนแปลงในระดับนักวิจัย (Researcher level outcomes)

การทำงานร่วมกับโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ช่วยให้นักวิจัยมีพัฒนาการทั้งในเชิงกระบวนการและเชิงวิชาการ ดังนี้

การพัฒนาแนวคิดการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based mindset) นักวิจัยเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับชุมชนในฐานะผู้ร่วมพัฒนามากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้

การยกระดับสมรรถนะเชิงวิชาการ (Academic competency) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการและระบบโค้ชวิจัย ทำให้สามารถจัดทำบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมกว่า 30 บทความ เช่น บทความเรื่อง Addressing Water Contamination and Associated Health Issues through Community-Based Interventions: A Case Study in Khon Kaen Province โดย Maneeprakorn et al. (2024) และบทความเรื่อง Management of cultural tourism in Ban Toon, Muang District, Phayao Province, Thailand during the Covid-19 pandemic โดย Madhyamapurush et al. (2024)

การยอมรับในบทบาทนักวิจัยเพื่อสังคม (Area-based researcher) นักวิจัยสามารถใช้ผลงานวิจัยเชิงพื้นที่ในการขอตำแหน่งทางวิชาการสายรับใช้สังคม ซึ่งเป็นการยกระดับบทบาทนักวิชาการเชิงรับผิดชอบต่อพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้ นักวิจัยที่กำลังยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการสายรับใช้สังคม เป็นนักวิจัยที่เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชน มีบทบาทสำคัญในงานวิจัยเชิงพื้นที่และการขับเคลื่อนเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการทำงานร่วมกับหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนและการพัฒนาเกษตรกรรม

การดำเนินงานของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ช่วยสร้างเครือข่ายนักวิจัยเชิงพื้นที่กว่า 500 คนทั่วประเทศ ให้สามารถทำงานร่วมกันภายใต้เครือข่าย ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ผลกระทบเชิงวิชาการเหล่านี้ช่วยยกระดับศักยภาพของนักวิจัยไทยให้มีความเชี่ยวชาญด้านการงานวิจัยเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเชิงพื้นที่ในอนาคต

3. การเปลี่ยนแปลงในระดับระบบการบริหารจัดการทุน (System and policy level outcomes)

บทบาทของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในด้านการบริหารทุนวิจัยของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ใน 3 ประเด็น ดังนี้

การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการทุนแบบมีส่วนร่วม เช่น เครื่องมือประเมินรายงานการวิจัยเบื้องต้น เครื่องมือประเมินรายงานความก้าวหน้า และเครื่องมือประเมินรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ที่ใช้เกณฑ์การประเมินแบบเสริมพลัง ทำให้การติดตามทุนเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วม

การสร้างฐานข้อมูลเทคโนโลยีและนวัตกรรมพร้อมใช้ (Technology & innovation library) เป็นระบบข้อมูลกลางที่รวบรวมองค์ความรู้จากทุกโครงการ สามารถสืบค้นและนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนานโยบายได้อย่างเป็นระบบ

การสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy integration) จากผลการดำเนินงานของโครงการวิจัยทั่วประเทศ โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ สามารถจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ เช่น การยกระดับเศรษฐกิจฐานราก การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง

การพัฒนาเชิงระบบทำให้เกิด 1) กลไกการบริหารทุนวิจัยเชิงพื้นที่ที่สามารถหมุนเวียนข้อมูล-ขับเคลื่อนความรู้-และตอบโจทย์นโยบายได้จริง 2) หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศในฐานะองค์กรขับเคลื่อนนวัตกรรมชุมชนที่มีระบบกำกับติดตามแบบเสริมพลัง ผลจากการพัฒนาระบบทำให้หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ กลายเป็นต้นแบบของหน่วยบริหารจัดการทุนเชิงพื้นที่ ที่ได้รับการอ้างอิงในระดับประเทศ และมีการนำแนวทางไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานอื่น

4. ภาพรวมของการเปลี่ยนแปลง

ภาพรวมของผลการดำเนินงานสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังตารางที่ 5 (Table 5) ผลลัพธ์ของการบริหารจัดการงานวิจัยโดยโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ สะท้อนให้เห็นว่า การมีระบบกำกับติดตามที่เน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และการหนุนเสริม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับชุมชนที่เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน นักวิจัยที่เติบโตเชิงวิชาการ จนถึงระดับที่เกิดการพัฒนาเชิงนโยบาย ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงถึงพลังของการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่ขับเคลื่อนด้วยความรู้และความร่วมมืออย่างแท้จริง

5. กลไกสร้างความยั่งยืนของผลลัพธ์ (Mechanisms for sustainability)

ความยั่งยืนของการดำเนินงานไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะผลลัพธ์เชิงปริมาณ แต่เกิดจากกลไกที่สร้างการต่อยอด ซึ่งโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ได้ออกแบบ ได้แก่

กลไกการจัดการความรู้ต่อเนื่อง (Continuous knowledge management) การจัดเก็บและสังเคราะห์องค์ความรู้จากทุกโครงการเข้าสู่ฐานข้อมูลกลาง ระบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Technology and Innovation Platform) และเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้หน่วยงานอื่นสามารถนำไปใช้ได้จริง

กลไกการพัฒนาเครือข่าย (Networking mechanism) เครือข่ายนักวิจัยและชุมชนทำหน้าที่เป็นกลุ่มขับเคลื่อนการพัฒนาต่อเนื่องในพื้นที่ โดยเชื่อมโยงมหาวิทยาลัยท้องถิ่นกับภาคีในพื้นที่ ในลักษณะ ภาาติเครือข่ายความร่วมมือเพื่อความยั่งยืน (Partnership for Sustainability)

Table 5 Summarize the changes and outcomes resulting from research project management

Levels of change	Changes / Outcomes	Evidence-based examples	Impact
Community	The emergence of innovation communities and community innovators.	More than 1,500 community innovations or technology / Over 16,000 community innovators	Grassroots income is increased by 10–20%, with enhanced community self-management.
Researcher	The development of spatial thinking and research capabilities.	30 published articles, research coaches, and an area-based research network	Researchers are recognized in academic circles and serve as area-based leaders
System/Policy	The development of mechanisms and databases for innovation.	Technology database systems, innovators, policy proposals	The role of PMU A as a sustainable driver of area-based funding is elevated.

กลไกการสังเคราะห์เชิงนโยบาย (Policy Learning Loop) โครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ สังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายจากผลการดำเนินงานในแต่ละปี เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาเชิงระบบ เช่น การสร้างนโยบายตำบลนวัตกรรมและตำบลแห่งการเรียนรู้เพื่อรองรับการขยายผลในระยะยาว

จากการดำเนินงานของโครงการชุดประสานงานและบริหารจัดการงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ แสดงให้เห็นว่า ระบบบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่นและเสริมพลังสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ได้จริง ทั้งในระดับปัจเจก ชุมชน และระบบนโยบาย และยังคงต่อยอดได้อย่างต่อเนื่องผ่านกลไกการเรียนรู้ร่วมในการจัดการความรู้ และการพัฒนาเครือข่ายในระยะยาว

ความสำเร็จของการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่มีได้เกิดจากโครงการวิจัยรายโครงการ หากแต่เกิดจากการมีระบบการบริหารจัดการงานวิจัยแบบบูรณาการและเสริมพลังที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงนักวิจัย ชุมชน และหน่วยงานสนับสนุนทุนเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ ระบบดังกล่าวประกอบด้วย 4 กลไกหลัก ได้แก่ (1) กลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในหลายระดับ (2) ระบบติดตามและการเรียนรู้ร่วมที่ประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (3) กลไกการหนุนเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของนักวิจัย และ (4) การสร้างการยอมรับและเครือข่ายวิจัยเชิงพื้นที่ กลไกทั้งสี่มีความเชื่อมโยงและเสริมแรงกัน ทำให้การบริหารจัดการงานวิจัยสามารถรองรับความหลากหลายของบริบทพื้นที่ ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาเป้าหมายร่วมของแผนงานในระดับระบบได้ ผลการดำเนินงานสะท้อนผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในสามระดับ ได้แก่ ระดับชุมชน ซึ่งเกิดการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทและการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการตนเอง ระดับนักวิจัย ซึ่งเกิดการพัฒนาแนวคิดการวิจัยเชิงพื้นที่และความก้าวหน้าในสายวิชาการ และระดับระบบการบริหารทุน ซึ่งเกิดเครื่องมือ กลไก และฐานข้อมูลกลางที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากพื้นที่สู่การกำหนดนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสรุป การบริหารจัดการงานวิจัยที่เน้นการหนุนเสริม การเรียนรู้ และความไว้วางใจเชิงสถาบัน เป็น

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การวิจัยเชิงพื้นที่สามารถสร้างผลกระทบเชิงพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ในอนาคตมีดังนี้

1) เชิงนโยบายระดับหน่วยบริหารทุน หน่วยบริหารทุนควรพัฒนากลไกการบริหารจัดการงานวิจัย ให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างบริหารทุนวิจัยเชิงพื้นที่ในมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงาน โดยปรับบทบาทจากการกำกับควบคุมไปสู่การหนุนเสริมเชิงกระบวนการและการเรียนรู้ร่วม เพื่อรองรับการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย

2) เชิงนโยบายด้านระบบติดตามและประเมินผล ควรปรับระบบติดตามและประเมินผลโครงการวิจัยจากการมุ่งวัดผลผลิตเชิงปริมาณ ไปสู่การใช้แนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังและการประเมินเชิงพัฒนา (Development Evaluation) เพื่อให้การประเมินทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยและชุมชนควบคู่กับการบรรลุเป้าหมายเชิงนโยบาย

3) เชิงนโยบายด้านการพัฒนานักวิจัยและมหาวิทยาลัย ควรส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยและหน่วยงานวิจัยพัฒนากลไกสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาการของนักวิจัยที่ทำงานเชิงพื้นที่ เช่น ระบบโค้ชวิจัย การพัฒนาตำแหน่งทางวิชาการแบบรับใช้สังคม และการยอมรับผลงานวิจัยเชิงพื้นที่ในระบบประเมินคุณภาพทางวิชาการ

4) เชิงนโยบายด้านการจัดการความรู้และการขยายผล ควรลงทุนพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการความรู้และฐานข้อมูลนวัตกรรมเชิงพื้นที่ในระดับประเทศ เพื่อรวบรวม สังเคราะห์ และเผยแพร่องค์ความรู้จากงานวิจัยให้สามารถนำไปใช้ซ้ำ ขยายผล และเชื่อมโยงสู่การกำหนดนโยบายเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) เชิงนโยบายระยะยาวเพื่อความยั่งยืน การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ใช้งานวิจัยเป็นฐานควรถูกบูรณาการเป็นนโยบายระยะยาว โดยสนับสนุนการสร้างเครือข่ายนักวิจัย ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ให้เป็นระบบนิเวศการวิจัยเชิงพื้นที่ ที่สามารถดำเนินงานต่อเนื่องได้แม้สิ้นสุดรอบทุน

6) เชิงนโยบายด้านการขยายผลเทคโนโลยี ในปีงบประมาณ 2568–2569 หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ได้สนับสนุนทุนวิจัยการขยายผลวิจัยเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ภายใต้แผนงาน เป้าหมายสำคัญ ครัวเรือนในชนบทและผู้ประกอบการในพื้นที่ 12,000 ครัวเรือน/ราย มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม 5,000 บาทต่อเดือน ภายใน 2 ปี และในอนาคต ควรสนับสนุนการขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแนวราบ (เชิงปริมาณ) และในแนวตั้ง (เชิงคุณภาพ) เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี นำไปใช้แก้ปัญหาหรือสร้างโอกาสให้มีรายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgments

ขอขอบคุณหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยในการดำเนินโครงการ สัญญาเลขที่ A13M640016, A13M650171, A11F660200 และ A11F670334

Author Contributions

Warunee Ariyawiriyanan: Conceptualization, Supervision, Visualization, Writing–Review & Editing, Funding acquisition. **Somchai Maosoongnern:** Writing – Original draft, Investigation, Methodology, Writing – Review & Editing. **Sirichon Buaboon:** Investigation, Methodology. **Chedsada Mingchai:** Supervision, Visualization. **Jukkrawut Tunsakul:** Methodology, Visualization. **Peeradet Tongumpai:** Conceptualization, Validation.

ORCID ID

Warunee Ariyawiriyanan: 0000–0002–2790–9228
Somchai Maosoongnern: 0009–0003–2605–7574
Chedsada Mingchai: 0000–0003–2396–8463

Conflicts of Interest

The authors have no conflicts of interest.

References

- Ariyawiriyanan, W., Thaiyuanwong, S., Phutket, T., Noisaeng, C., Peawfaeng, K., Chartpuk, P., & Tunsakul, J. (2024). *Coordination and management unit to create a high-potential platform of community-based learning for sustainable development*. (Research report). Bangkok: Program Management Unit for Area-Based Development. (in Thai).
- Ariyawiriyanan, W., Noisaeng, C., Sangpradit, K., Tunsakul, J., & Mingchai, C. (2025a). *Coordination and management unit for translational research using a high-potential platform of community-based learning for sustainable development on second year*. (Research report). Bangkok: Program Management Unit for Area-Based Development. (in Thai).
- Ariyawiriyanan, W., Angthong, S., Triamlumlerd, S., Kunakornvong, P., Issara, U., Tunsakul, J., & Mingchai, C. (2025b). *Coordination and management unit for translational research using a high-potential platform of community-based learning for sustainable development on third year*. (Research report). Bangkok: Program Management Unit for Area-Based Development. (in Thai).
- Ariyawiriyanan, W., Mingchai, C., Angthong, S., Kunakornvong, P., Issara, U., Pukuongta, N., Thanvisittipon, N. T., & Ruksapol, A. (2026). *Coordination and management unit for translational research using a high-potential platform of community-based learning on first year*. (Research report). Bangkok: Program Management Unit for Area-Based Development. (in Thai).
- Becerra-Encinales, J. F., Bernal-Hernandez, P., Beltrán-Giraldo, J. A., Cooman, A. P., Reyes, L. H., & Cruz, J. C. (2024). Agricultural extension for adopting technological practices in developing countries: A scoping review of barriers and dimensions. *Sustainability*, 16(9), 3555. <https://doi.org/10.3390/su16093555>.
- Boaz, A., Davies, H., & Fraser, A. (2019). *What works now? Evidence-informed policy and practice*. Bristol: Policy Press.
- Boonlertnirun, K., Leasen, S., Thongrak, P., Rattanabanlue, A., Songthong, M., & Nawatnatee, T. (2018). The system and mechanism in managing area-Based collaborative research for development, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi. *Area Based Development Research Journal*, 10(6), 440–452. (in Thai).

- Buasai, S. (2014). Area based collaborative research and its impact on local transformation. *Area Based Development Research Journal*, 6(3), 123–128. (in Thai).
- Fetterman, D. M. (2017). *Empowerment evaluation and social justice: Confronting the culture of silence*. New York: Guilford Press.
- Laranja, M., Uyarra, E., & Flanagan, K. (2008). Policies for science, technology and innovation: Translating rationales into regional policies in a multi-level setting. *Research Policy*, 37(5), 823–835.
- Madhyamapurush, W., Khawatkun, K., Sreesoompong, P., Somyarone, N., & Sakboonruang, W. (2024). Management of cultural tourism in Ban Toon, Muang District, Phayao Province, Thailand during the COVID-19 pandemic. *F1000Research*, 13, 95.
- Maneeprakorn, W., Tumchareon, G., Bamrungsap, S., Chansaenpak, K., Segkhoonthod, K., Rattanabut, C., & Rattanopas, S. (2024). Addressing water contamination and associated health issues through community-based interventions: A case study in Khon Kaen Province. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 21(6), 729.
- Mingchai, C., Phromnoit, S., Na Ranong, S., Boonyarittanon, N., & Intason, S. (2020). University research management system for area-based development: A lesson learned for quality enhancement. *Area Based Development Research Journal*, 12(4), 237–256. (in Thai).
- Na Ranong, S., Songrak, A., & Piyang, T. (2020). System and mechanism development in area-based collaborative research management of Rajamangala University of Technology Srivijaya. *Area Based Development Research Journal*, 12(4), 257–271. (in Thai).
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford: Oxford University Press.
- OECD. (2021). *Building Capacity for Evidence-Informed Policy-Making: Lessons from Country Experiences*. Paris: OECD Publishing.
- Pantamanatsopa, P., Sungsanit, K., Jakarbutr, W., Nanthananon, P., Chailad, W., Buaboon, S., ..., & Ariyawiriyanan, W. (2026). Biomass management in community forest using biochar from "Ta-Ya-Ki Kiln": A local wisdom to carbon sequestration, Uttaradit Province, Thailand. *Area Based Development Research Journal*, 18(1), 256902. <https://doi.org/10.48048/abcj.2026.256902>. (in Thai).
- Patton, M. Q. (2011). *Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use*. New York: Guilford Press.
- Phimolsiripol, Y., Boonchuay, P., Roskhrua, P., Kulsarin, J., Uthaisripadungkul, C., Sahaschat, P., ..., & Chiawsuwan, M. (2024). Knowledge transfer and expansion of the bio-waste disposal system using black soldier fly larvae in Chiang Klang District, Nan Province, *Area Based Development Research Journal*, 16(2), 117–138. (in Thai).
- Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating shared value. *Harvard Business Review*, 89(1–2), 62–77.
- Program Management Unit for Area Based Development. (2019). History. Retrieved March 26, 2026, from: <https://pmua.or.th/about/>. (in Thai).
- Program Management Unit for Area Based Development. (2020). Call for full research proposals fiscal Year 2020–2024. Retrieved March 26, 2026, from: <https://pmua.or.th/category/request-for-proposal/>. (in Thai).
- Sangmanee, P., Chaikla, P., Palas, P., Sirirojjanasraporn, T., & Uppapong, K. (2026). Participatory management of cashew nut production for strengthening the grassroots economy in Uttaradit Province, Thailand. *Area Based Development Research Journal*, 18(1), 256903. <https://doi.org/10.48048/abcj.2026.256903>. (in Thai).
- Satjawattana, K. (2017). Area-based collaborative research: A novel strategy to challenge a research paradigm of Thailand. *Area Based Development Research Journal*, 9(1), 3–7. (in Thai).
- Satjawattana, K., Pa-Em, T., Tongumpai, P., Buasai, S., Nutalai, J., Laosirihongthong, T., ..., & Buaboon, S. (2023). *Community innovator. In Meeting minutes: The committee for monitoring and evaluating the research framework "Innovation Communities for sustainability development" No. 2/2023*. Chonburi: Coordination and management unit. (in Thai).
- Serrat, O. (2017). *Knowledge solutions: Tools, methods, and approaches to drive organizational performance*. Singapore: Springer.
- Systems Research and Innovation Development Research Unit. (2024). Research project information under the research framework "Innovation communities for sustainability development" (2020 –2024), and "Appropriate technology" (2023 – 2025). Retrieved March 26, 2026, from: https://www.icommunity.in.th/?page_id=760. (in Thai).